LANDSFORENINGEN FOR
bygnings- og landskabskultur

FREDNINGSFORSLAG

MARIAGERFJORD KOMMUNE – SNEDKERENS HUS I ODDE

LANDSFORENINGEN FOR BYGNINGS- OG LANDSKABSKULTUR - BORGERGADE 111, 1300 KBH K - TLF. 70 22 12 99 - MAIL@BYOGLAND.DK - BYOGLAND.DK

Forslagsstiller:	Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur
Kommune:	Mariagerfjord Kommune
Adresse:	Als Oddevej 56, 9560 Hadsund
Matrikel nr:	1n af Odde By, Als s.
BBR-nr:	846-4151
Ejer:	Erna Merete Damgaard
Betegnelse:	Landhus
Komplekstype:	Længehus
Opførelsesår:	1831
Omfang:	Længehuset og pigstensbelægningen langs huset til alle sider

FREDNINGSOMFANG

Det 9-fag lange stråtækte bindingsværkshus og pigstensbelægningen foran husets forside.

BYGNINGSBESKRIVELSE

Als Odde er beliggende på nordsiden af Mariager Fjord ved udmundingen til Kattegat. Området har været betragtet som afsides beliggende. Det er tyndt befolket og har i flere århundreder været plaget af sandflugt. De 3 landsbyer, Odde, Als og Helberskov er bevaringsværdige og rummer et for egnen usædvanligt stort antal bindingsværksbygninger. Førhen har der været en del fiskeri fra stedet. Området er i dag præget af sommerhusudstykninger fra Als og til Øster Hurup i den nordlige ende.

Anlægget består af et 9-fags stråtækt bindingsværkshus med halvvalmet tag og et mindre, parallelt med liggende ældre udhus. Dette er ikke medtaget i fredningsforslaget.

Bygningens bindingsværk består af brede fag og er rejst i kraftigt sortmalet bindingsværk med én dok i undertavlene, men ingen i overtavlene. Tavlene er udmurede og gulkalkede.

Vinduerne udgøres i langsiderne af originale, hvidmalede, 2-rammede kitfalsvinduer med 8 ruder i hver ramme. Usædvanligt mange (over halvdelen) af ruderne er originale, udført i grønfarvet glas. Vinduerne under halvvalmen i østgavlen og i stueplanet i vestgavlen er ligeledes 2-rammede, men med 3 ruder i hver ramme. De er ældre, men ikke oprindelige. Under halvvalmen i vestgavlen findes originale 2-rammede vinduer med 4 ruder i hver ramme og i bredformat.

Den usædvanligt brede 2-fløjede, blåmalede hoveddør, der har 4 kvadratiske fyldinger i hver dørfløj, er også original. Døre til baggang (relativt ny) og haveside (ældre, men ikke original) er 1-fløjede døre. I østgavlen under halvvalmen er der en sortmalet luge ind til loftsrummet.

Stråtaget er halvvalmet og helt uden kviste, hverken på remmen eller i tagfladen, og med halmmønning uden kragetræer. Atypisk for byggemåden i området er huset opført med 2 skorstene - som ”kaminhus”. Det normale var her ”ovnhuse”, hvor alle varme- og kogesteder var koncentreret omkring én skorsten.

Længehuset er solret orienteret, og planløsningen er i altovervejende grad intakt. Dog har flere af rummene igennem årene skiftet funktioner. F.eks. har der i en 20-årig periode omkring år 1900 været drevet købmandsbutik i de 2 østligste fag. Midt i huset er der entre, køkken og 3 stuer. I den vestlige ende bryggers, fadebur og kamre (nu badeværelse i det ene).

Planløsningen er traditionel i forhold til tilsvarende huse, men huset er bemærkelsesværdigt, dels ved en usædvanlig loftshøjde, ca.1/2 alen mere end normal loftshøjde, og dels ved sit usædvanligt fornemme snedkerinventar.

I spisestuen er der høje, hvidmalede vægpaneler. I Bryggerset findes en original revledør og en nyere pladedør. Alle andre døre er enten 2-fyldingsdøre (de smalle) eller 3-fyldingsdøre med brede og fint kannelerede gerichter med toprosetter og rudeafslutninger ved gulv. Låsetøj og dørgreb er originale. Vinduernes midterposter er kannelerede.

Der er trægulve, undtagen i bryggers, bad og fadebur, hvor der ligger klinker. Lofterne er de fleste steder malede pladelofter med lister eller bræddelofter. I havestuen dog pudset loft, og i køkkenet ”bløde plader”.

VEDLIGEHOLDELSESTILSTAND

Huset fremtræder fint vedligeholdt, bl.a. med relativt nyt stråtag.

BYGNINGSHISTORIE

Huset blev opført 1831 af den dengang 36-årige, lokale snedker Anders Bach (f. 1797 i Udbyneder i Ommersyssel, d. 1860 i Odde i Sydøsthimmerland), som var flyttet til Odde i 1823 og i november 1829 var blevet gift med en datter af ejeren af Poulsenseje, en proprietærgård i Odde, der ligeledes er bevaret til i dag.

Svigerforældrene var meget imod ægteskabet mellem deres datter og den fattige snedker, men måtte affinde sig med det. De ville dog sikre sig imod, at deres datter kom til at bo i et fattigt og tarveligt hus, hvorfor de tilbød det unge ægtepar, at de kunne bygge sig et passende hus på en parcel af gårdens jorder.

Svigerforældrene stillede ikke alene jorden til rådighed, men betalte også for husets opførelse i et og alt, mens Anders Bach selv stod for opførelsen, og alt det fornemme tømrer- og snedkerarbejde kan tilskrives ham med sikkerhed.

Når der ses bort fra en kortvarig indretning af købmandsbutik i husets østende omkring år 1930 og den efterfølgende reetablering til boligformål, synes indretning af badeværelse og etablering af havedøren at være de eneste ændringer. Tidspunktet for havedørens etablering kendes ikke, men det er formentligt sket tidligt i 1900'tallet.

Ifølge Nordjyllands Historiske Museum (afd.: Hadsund) kan man endnu i flere stuehuse i Odde, Als og Helberskov finde bevarede arbejder, der kan tilskrives Anders Bach, om hvem man ellers ved meget lidt. En landsbysnedker, som i sin næring har passet sig selv. Datiden har også kendt til "aristokrater" blandt almuens håndværkerstand.

Efter Anders Bach overtog sønnen Andreas Bach huset i 1860. Efter denne fulgte i 1902 fisker Jens Andersen. Ca. 1925 blev købmand Laurits Justesen ejer af stedet. Derpå blev huset købt tilbage til Poulsenseje af Karen Lübech til Poulsenseje og blev nu anvendt som arbejderbolig.

I 1970'erne blev huset definitivt udskilt fra Poulsenseje. Det bruges i dag som sommerbolig, hvad det ud fra antikvariske synspunkter nok også er bedst tjent med, og nuværende ejer værdsætter husets oprindelige kvaliteter.

Lignende anlæg:
Afgrænsningen af, hvilke fredede anlæg huset i Odde bør sammenlignes med, kan være vanskelig. Det føles dog relevant at holde sig til længehuse, hvortil der ikke har været knyttet landbrug i egentlig forstand. Heller ikke degneboliger, graverboliger, smedjer, hospitaler etc. bør indgå i sammenligningen, og også huse i flække r (Højer, Møgeltønder, Gram m.fl.), søfartsbyer (Troense, Sønder Ho samt Rømø og Læsø) er udeladt på nedennævnte liste, der alene indeholder håndværkerhuse, aftægtshuse, landarbejderhuse, skovfogedhuse o.lgn.

Sigerstedvej 109, Englerup
Herredsvej281, Fejø
Assensvej 233, Stenstrup
Voldtoftevej 13, Glamsbjerg
Grimmermosehuset, Hindsgaul, Middelart
Smedegade 15,17 og 21, Ketting
Elstrup Nederby 4, Elstrup
Høybergvej 12,14 og 16, Visby
Guldhornsvej 10, Gallehus
Mandø Byvej 5 og 15
Skolegade 12, Vejen
Peder Holden Hansens Hus, Gjødsvang
Magletvinge Møllevej 23, Vesterborg
Højbygårdsvej 22, Tågerup
Krovej 11, 13 og 15 Vester Skerninge
Prices Havevej 39, Kaleko, Fåborg
Hennetvedvej 19, Hennetved
Kirkevænget 5, Ketting
Sandvej 7, Svenstrup
Harknagvej 23, Ballum
Per Knolds Hus, Oksby
Koldingvej 33, Andst
Strandgade 61, Alsted

Blandt ovennævnte 30 huse er 14 udført i bindingsværk.

KILDER

Tekster:

Carl Raaschou: ”Sydøsthimmerlandsk snedker fra Ommersyssel”, art. i: Historisk Aarbog fra Randers Amt, bd. LVII, Randers 1963, s 65-69.

Christian Christensen: ”Historien bag det gule bindingsværkshus i Odde”, art. i: Gammelt nyt (blad udgivet af Lokalhistorisk arkiv for Als og omegn), 2011, s. 26-31.

Do.: ”Husets historie fra omkring år 1900 til nu”, art. i do., s. 32-34.

Notat vedrørende huset Als Oddevej 56, matr.1 af Odde by, udarbejdet af museumsinspektør Lise Andersen, Nordjyllands Historiske Museum, 18. dec. 2011. (I notatet er brugt utrykte kilder som brandforsikringer og folketællinger).

Tegninger:

Udført af ark. Leif Høgh, Mariager.

Kontaktpersoner:

Ejer: Erna Merete Damgaard, Vestparken 38, 9550 Mariager

Tlf.: 98 54 15 25, mob.: 30 20 69 57

PLANBESTEMMELSER/KOMMUNEATLAS

Ejendommen er ikke omfattet af lokalplan med bevaringsbestemmelser, og der er ikke udarbejdet kommuneatlas eller foretaget SAVE-registrering.

MILJØMÆSSIG VÆRDI

Huset er af markant betydning ved sin beliggenhed i svinget ved indkørslen til Odde by, som sker ad landevejen inde fra landet nordvest fra. Huset signalerer i sig selv en historisk bebyggelse, som de store løvtræer i nabohaven (den ejendom, som huset er udparcelleret fra) danner en smuk baggrund for.

Samtidigt er huset netop en del af historien om byens største gård "Poulsenseje". Her kan man endnu fornemme samspillet mellem den store gård og de små huse, gården rådede over til sine husmænd o.a. Også kontrasten mellem den solidt udformede proprietærgård og det mere beskedne håndværkerhus er af stor fortælleværdi.

KULTURHISTORISK VÆRDI

Husets generelt særdeles velbelyste historie helt tilbage fra opførelsen og den udviste omhu og høje håndværksmæssige kvalitet i både forarbejdning og udsmykning gør, at dette hus kan levere godt stof til studier i receptionen i provinsen af nye stilarter. En vis forsinkelse var ikke usædvanlig, men at tidlige, klassicistiske træk, som kom til udfoldelse i København o. 1780, her bruges endnu o. 1830, røber en konservatisme blandt håndværkere, som er nok så interessant.

I kraft af det veldokumenterede og på landsplan ret enestående kendskab til personen bag snedkerarbejderne i sådan et forholdsvis ydmygt hus, så rykker dette ud af den lidt grå anonymitet, som disse huse ellers er kendetegnet ved.

Den vekslende brug af huset gennem tiderne er samtidig en vandring igennem danmarkshistorien fra dengang til nu. Fra at være bolig for en landhåndværker, via bolig for en fisker og derpå forretning (og bolig) for en lille købmand til bolig for landarbejder og nu funktion som sommerhus giver huset en udmærket, konkret illustration af udviklingen af landet fra et dominerende landbrugs- og fiskersamfund til nutidens fritidssamfund.

ARKITEKTONISK VÆRDI

Huset fremtræder som et tidstypisk, velproportioneret og stilrent længehus i bindingsværk med store ubrudte tagflader.

Samtidig udmærker huset sig ved at have en højere grad af standard, end det var normen for sådan et hus. Det gør sig gældende ved, at huset har (haft) to ildsteder, der stadig markeres i kraft af de to skorstene, ligesom bindingsværket er rigere udført med dokke i undertavlene. Dertil kommer en pæn stor loftshøjde i stuerne.

Desuden rummer huset i kraft af de bevarede døre og gerichter, paneler og vinduer værdifulde vidnesbyrd om en selvstændig tolkning af den herskende, klassicistiske stil, hvad disse elementer angår.

BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER

Huset er et fornemt og meget velbevaret eksempel på et forholdsvis traditionelt landhåndværkerhus i bindingsværk, men med et usædvanligt fornemt snedkerinteriør.

De bærende fredningsværdier knytter sig da til husets velbevarede ydre, herunder ikke mindst bindingsværksudformningen m. dokke, de originale vinduer og hovedindgangen samt det halvvalmede tag m. skorstenene og den huset omgivende pigstensbelægning.

I det indre drejer de bærende bevaringsværdier sig om den stort set uændrede planløsning med den relativt store loftshøjde. Den originale, snedkermæssige aptering med fyldingsdøre og gerichter samt paneler, som præger alle stuerne, er af særlig høj værdi.

ANBEFALINGER

Sænkede lofter bør føres tilbage til oprindeligt udseende.

Optrukkent bindingsværk i det indre bør kalkes over.

TEGNINGER OG KORT

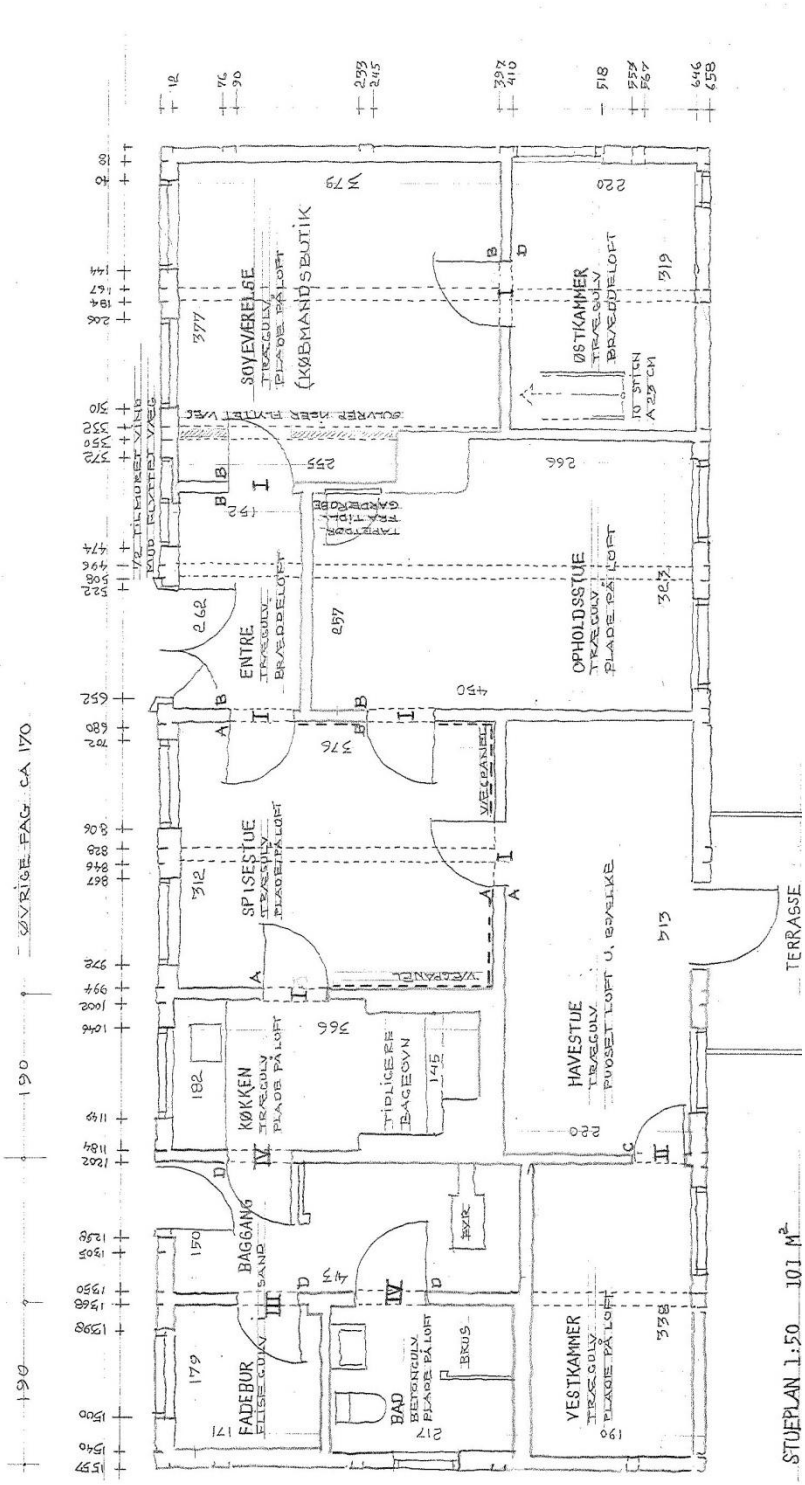

Nord er til venstre på tegningen.

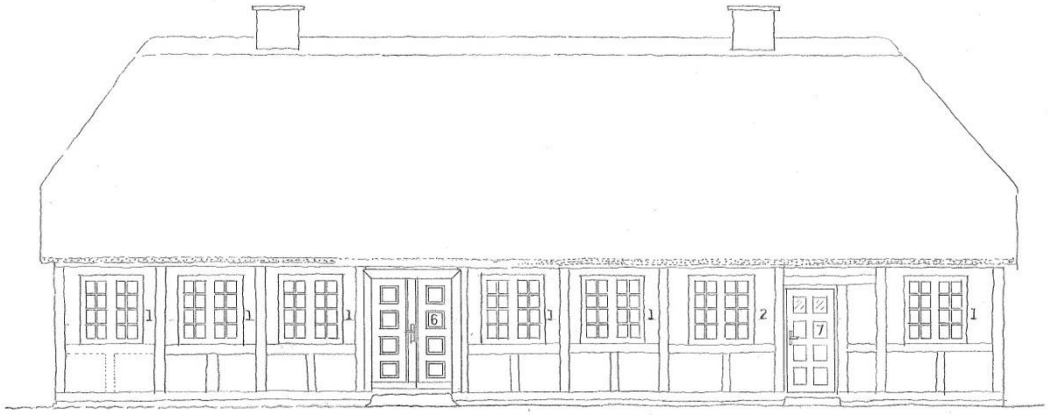

FACADE MOD VEJ - NORD

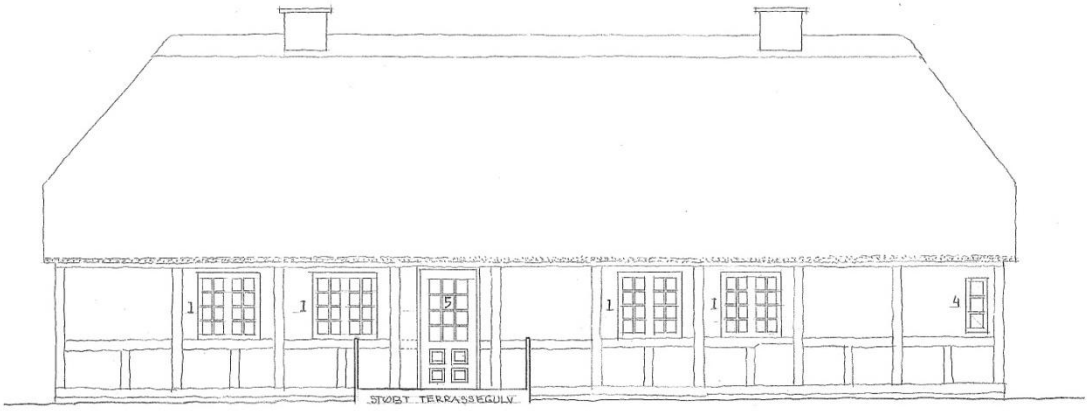

HAVEFACADE MOD SYD

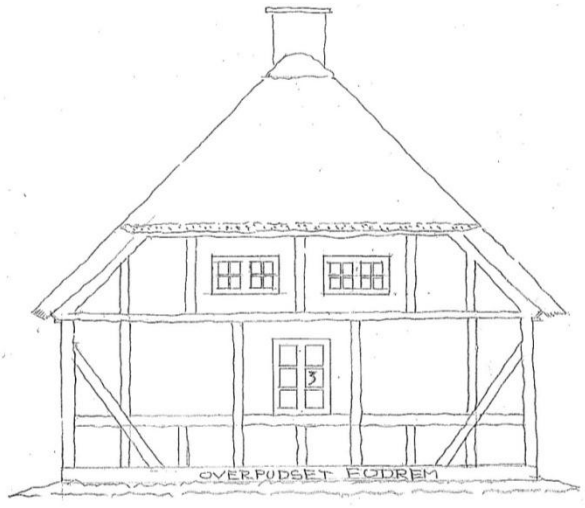

GAVL MOD VEST

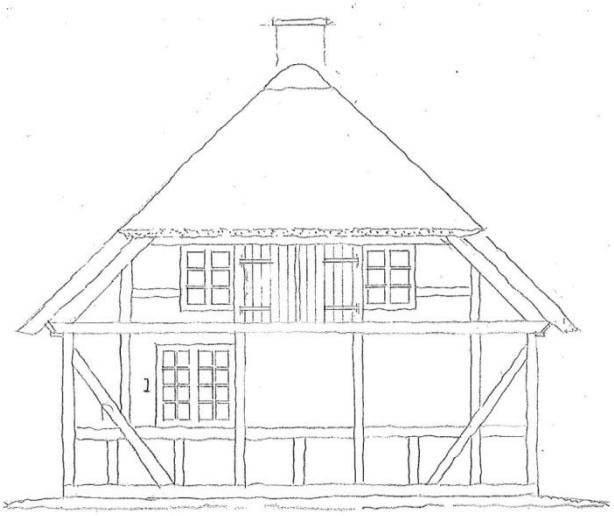

GAVL MOD ØST

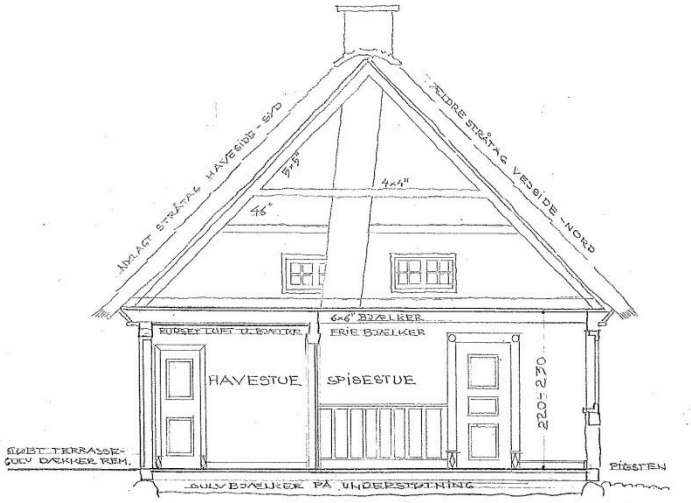

PRINCIPSNIT 1:50

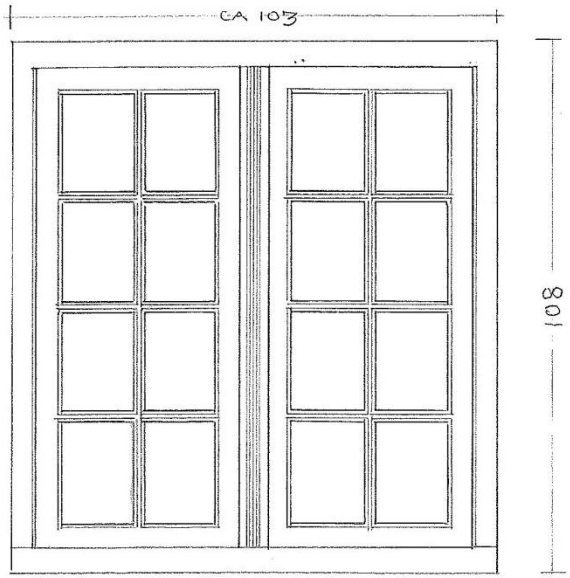

OPSTALT VINDUE 1 - INDVENDIG 1:10

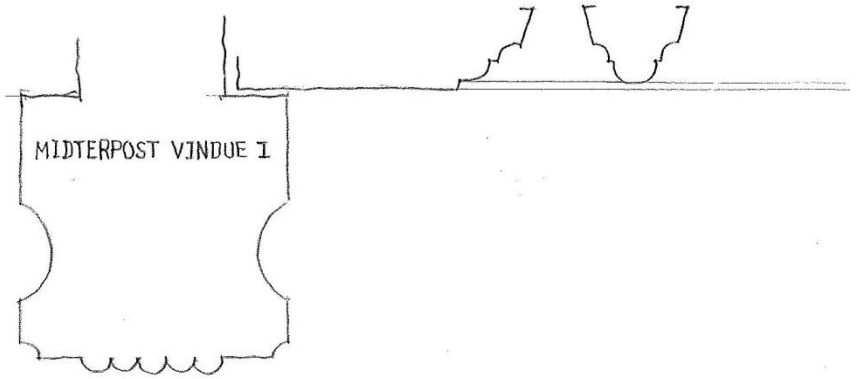

SNEDKERELEMENTER I FACADE

1 TOFLØJET - SMÅSPROSSET VINDUE SOM OPSTALT
2 SOM 1, MED RUNDBUET MIDTERPOST - TILSV PARTI 3
3 6 RUDET - TOFLØJET VINDE - MIDTERPOST SOM VIST (FOTO VESTGAVL
4 3 RUDET - ENELØJET VINDUE VIST PÅ FOTO
5 ÆLDRE TERRASSEDØR VIST PÅ FOTO
6 OPRINDELIG ENTREDØR VIST PÅ FOTO
7 NY BAGINDGANG - INDUSTRIDØR M SYLOVINGER

LANDSFORENINGEN FOR BYGNINGS- OG LANDSKABSKULTUR - BORGERGADE 111, 1300 KBH K - TLF. 70 22 12 99 - MAIL@BYOGLAND.DK - BYOGLAND.DK

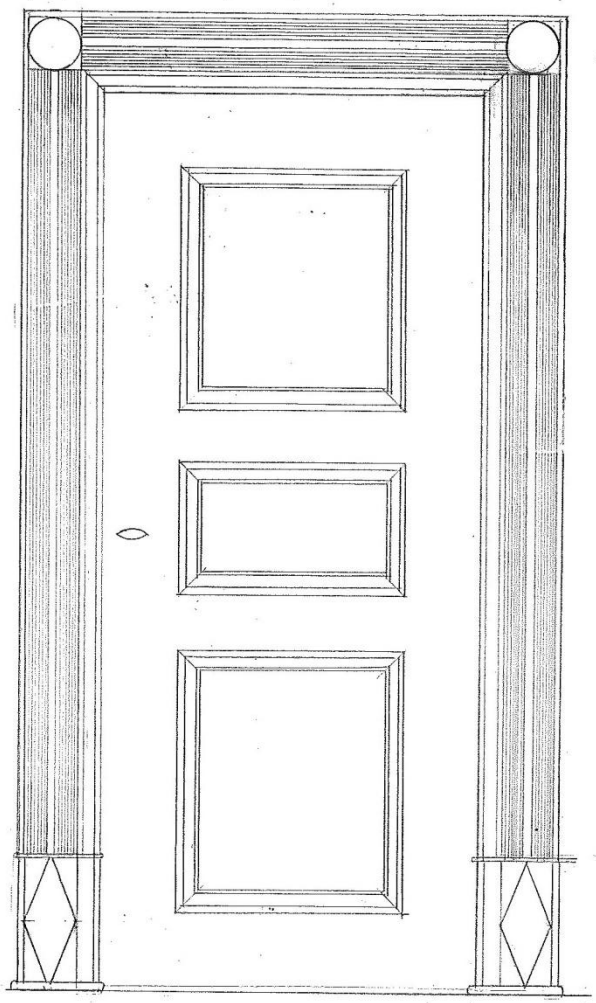

OPSTALT DØR I MEJ GERICHT A

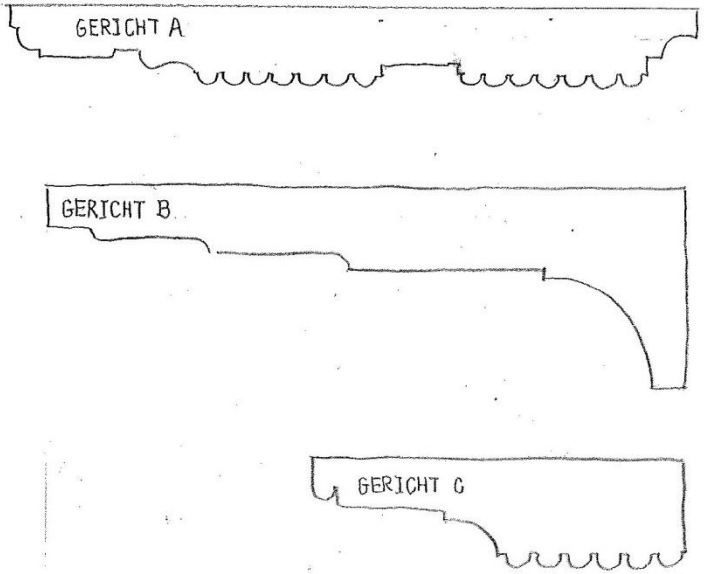

INDVENDIGE SNEDKERARBEJDER

DØRE

I DEN OPRINDELIGE - GENNEMGÅENDE TREFYLDNINGSDØR
II SMAL OPRINDELIG - SEKUNDÆR TOFYLDNINGSDØR
III REVLEDØR I BRYGGERSOMRÅDE
IV NYERE PLAN PLADEDØR

GERICHTER

A KANNELERET MED HJØRNEROSETTER - OPRINDELIG OG GENNEMGÅENDE
B KANNELERET - SMAL UDGAVE VED SEKUNDÆR DØR
C HULKEHLPROFILERING - ANTAGELIG VED DØRE SOM ER FLYTTET
D NYERE INDUSTRIGERICHTER - GLATTE ELLER PROFILERET

BILLED-DOKUMENTATION

Nordfacaden vender ud mod Als Oddevej.

Havefacaden.

Vestgavlen m. originale vinduer ud for loftsetage og et nyere 1800-talsvindue i stueetage.

Østgavlen m. originalt vindue i stueetage og lidt nyere vinduer samt luge ud for loftsetagen.

Der er nyt stråtag på huset.

Pigstensbelægningen på nordsiden af huset er inkluderet i fredningsforslaget.

Entredøren er to-fløjet.

Der sidder mange oprindelige rudeglas i vinduerne.

Havedøren har ruder og fyldinger.

Gavlvindue med barok lodpost (genbrug).

Opholdstuens loft er beklædt med bløde plader.

Havestuen. Inderdør af type II med gericht type B.

Spisestuen. Symmetrisk opbygget endevæg med 3-fyldingsdøre og høje vægpaneler.

Modsatte endevæg i spisestuen med midtplaceret 3-fyldingsdør og de høje vægpaneler.

Indervæg i spisestuen med 3-fyldingsdør med gerichter i Louis-Seize stil.

Soveværelset.

Østkammer med trappe til loftet.

Vestkammer.

De 2-fløjede indgangsdør ses t.h. m. spærring.

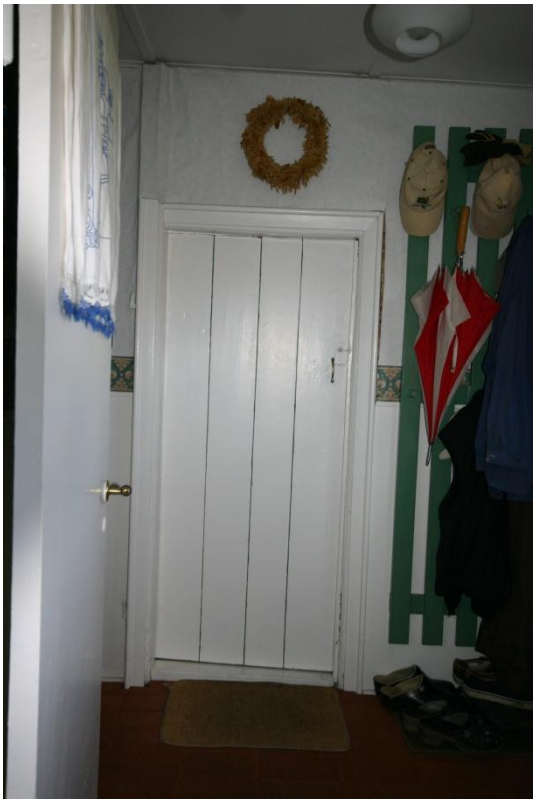

Revledør til fadeburet.

Rudeafslutning ved gulv, gericht type A.

Gerichttype A, bemærk det håndsmededede hængsel.

Gericht type C.

Håndsmedet lås og korsgreb.